

VILLA SOFIA

Filosoferen in Toscane

Jan Flaming - 'Een Chinees in het Zwarte Woud?' **Martin Heidegger, taoïsme en ecologie** **Programma**

Dag 1.

Bestaan verstaan

We maken kennis met de denker die met zijn boek *Zijn en tijd* (1927) ons voorstelt om het zelf, onszelf, niet langer op westers modern-filosofische wijze te vatten als ik (*ego*) maar als erzijn (*Dasein*). We kunnen erzijn dan verstaan als in-de-wereld-zijn, medezijn (Mitsein), in verbindingen zijn en in wording zijn. We zouden ons bestaan dan vorm kunnen geven vanuit het besef dat we in betrekkingen zijn en vanuit een gevoel van betrokkenheid.

Dag 2.

Van bestaan verstaan naar zijn denken

In de jaren dertig voltrekt zich echter een wending (*Kehre*) in zijn denken. Heidegger probeert nu niet langer te verstaan wat het betekent te bestaan, maar hoe de verhouding van zijn en erzijn te denken. In zijn *Brief over het humanisme* (1947) stelt hij voor om zijn te denken als een gebeuren (*Ereignis*) en onszelf als herder / hoeder van zijn. Denken zou niet langer begrijpen, i.e. grijpen met begrippen, inhouden maar eerder dichten: de poging om onder woorden te brengen wat we vanuit ontvankelijkheid gewaar zijn geworden.

Dag 3.

Het taoïsme als een bron

Door een aantal verzen uit de *Tao te king* te lezen komen we te weten dat de Chinese wijze voorstelde leegte en stilte in onszelf te verwerkelijken. Het zou ons in staat stellen om gewaar te worden dat we (n)iets, d.w.z. (ook) altijd in wording en in verbindingen, zijn. Niet(s) doen (*wuwei*), zou dan (in eerste instantie) onze houding kenmerken.

In *Gelatenheid* (1959) stelt Heidegger voor om denken op te vatten als loslaten, wachten op het zich openen van de 'omgeving' en als overgave aan het opene. Onze houding tot zijn-als-gebeuren zou dan niet langer beheersend-berekenend

zijn maar gekenmerkt worden door laten zijn, laten worden, laten gebeuren, laten geboren worden.

Dag 4. Ecologisch denken

Twintig van de taoïstische *Honderdtachtig voorschriften* roepen – vanuit het besef dat heelal en mens één zijn - op tot zorg voor de omgeving (*oikos*), ofwel: ecologisch verantwoord leven. In Heideggers latere werk vinden we passages waarin hij schrijft over het samen horen van zijn en er zijn, over het viertal (*Viertel*) als de oorspronkelijke eenheid van aarde en hemel, de goddelijken en de stervelingen en het be-stel (*Ge-stell*) als de constellatie van zijn en mens in de moderne technische wereld en over wederzijdse toe-eigening (*Er-eignis*) de wederzijdse toe-eigening als de mogelijkheid het alleenheersen van het be-stel te boven te komen in een aanvankelijker wederzijds toe-eigenen. Hoe duister ook geformuleerd, kunnen we hier horen hoe ook Heidegger ons oproept ons een andere omgang met de natuur eigen te maken.

Dag 5. Ecologisch verantwoord leven

Aan het eind van het seminar vragen we ons af wat Heideggers opvattingen, voorstellen en oproepen voor ons eigen denken en doen en laten zouden kunnen betekenen.